

HRABECZ JÓZSEF

A MARXISTA-LENINISTA ELMÉLET ÉS A POLITIKA EGYSÉGE

ABSTRACT: This study deals with the dialectic unity and contradictions of the origins, development and interrelation of Marxist-Leninist theory and politics, under the guidance of Marx, Engels and Lenin. These classics of Marxism, describing scientific socialism and the policy based on it, pointed out the unity of all these, and also that their common basis is the generalization of the experience of the working class in its revolutionary practice, which is reflected in politics and theory in a special way. It is noticeable that in the case of theory the contents have an express general international character. But in the case of politics, on the other hand, the form has, above all, a national character. This is something not to be neglected but it should always be taken into consideration in the relationship of theory and politics.

A nemzetközi kommunista mozgalom története elválaszthatatlan a Marx és Engels által alkotott forradalmi elmélet alkalmazásától, szüntelen gazdagításától és fejlesztésétől. A kommunista pártok tevékenységének rendkívüli sikereit annak köszönheti, hogy gondot fordítottak a tudományos elmélet és forradalmi gyakorlat összhangjának érvényesítésére. Ennek során valósult meg a nemzeti és a nemzetközi méretekben szerveződő forradalmi munkásmozgalom tapasztalatainak általánosítása, a társadalmi fejlődés törvényszerűségeinek feltárása, egyre elmélyültebb ismerete és ezek konkrét alkalmazásának képessége. Korunkban a lenini pártmunka lényegi tulajdonsága, hogy minden más forradalmi mozgalomnál következetesebben tudja érvényesíteni -- a legkülönbözőbb és legváltozatosabb történelmi feltételek között -- a néptömegek élén álló munkásosztály érdekeit. A kommunista pártok vezető szerepének érvényesülésével valósul meg a munkásosztály nemzeti és nemzetközi szerepe a politikai, a gazdasági és az ideológiai küzdelmekben. A lenini típusú pártok biztosítják a munkásosztály forradalmi lendületének, hozzáértésének, ügyszeretetének, szerve-

zettségének és fegyelmének készségét.

A munkásosztálynak ezek a tulajdonságai egyszersmind forradalmi pártjai és tömegszervezetei hosszú történelmi fejlődésének eredménye. Korunkban ennek védelme, erősítése és továbbfejlesztése a kommunista és munkáspártok igen fontos feladata. A marxizmus klasszikusai -- tanításukat jellemelve -- gyakran rámutattak arra, hogy ez elválaszthatatlanul, szervesen összefügg a munkásosztály forradalmi gyakorlatával. Marx, Engels és Lenin ismételten hangsúlyozták, hogy a gyakorlat az elmélet forrása, kiindulópontja és egyben igazságának próbaköve is. A gyakorlatot klasszikusaink nem statikus, hanem dinamikus, szüntelenül változó, gazdagodó és fejlődő folyamatként értelmezték. Ennek során új, objektív és szubjektív feltételek alakulnak ki, amelyek a gyakorlat tartalmát és formáit is determinálják. Ebből következik az is, hogy az elmélet és a gyakorlat viszonya nem lehet statikus, változatlan jellegű. Másképpen fogalmazva: nem alkothatunk minden lehetséges helyzetre, feltételre és körülményre alkalmas elméleti tételeket. Vagyis az elmélet, annak tételei nem recept jellegűek, hanem csupán vezérfonalat jelentenek a forradalmi tevékenység számára. Az elmélet és a gyakorlat kölcsönhatásukban változnak, fejlődnek. A forradalmi gyakorlattól elszakított elmélet nem képes funkcióját betölteni. Másfelől a gyakorlat nem befejezett jellegű, hanem szakadatlanul változik. Ez azt jelenti, hogy a gyakorlat az elmélet igazságának nem abszolút kritériuma. Ezt a következtetést igazolja a forradalmi munkásmozgalom gyakorlata. A helyzet az, hogy egy olyan elmélet, amely csupán egy meghatározott korszak gyakorlatát abszolutizálja és figyelmen kívül hagyja a gyakorlat tapasztalatainak történelmi fejlődését, óhatatlanul elveszíti útmutató jellegét, s ennek során a tényleges gyakorlat számára legfeljebb üres teoretizálássá, vagy ami ennél is rosszabb, hangzatos frázisok rendszerévé válik. Ez mérhetetlen károkat okozva szentesíti, igazolja a már túlhaladott hibás gyakorlatot. Természetesen fordított eset is lehetséges.

Történelmi tapasztalatok is bizonyítják, hogy nemcsak az elmélet szakadhat el a gyakorlattól, hanem az is előfordul, hogy a gyakorlatot szakítják el az elmélettől. A teóriától megfosztott gyakorlat vak, tehetetlen, kudarcokkal terhes praktikizmusba, voluntarizmusba csap át, amely társadalmi válságokkal, katasztrófákkal tarkított időszakokat jelent a

dolgozó tömegek számára. Marx és Engels már "A Kommunista Párt Kiáltványa" c. munkájában szabatosan megfogalmazták, hogy milyen viszonyban állnak a kommunisták a proletárokkal. Kimondják, hogy a kommunistáknak: "Nincsenek az egész proletáriátus érdekeitől elütő érdekeik. Nem állítanak fel külön elveket, hogy ezek kaptájára húzzák a proletár mozgalmat. A kommunisták a többi proletárpárttól csak abban különböznek, hogy egyrészt a proletárok különböző nemzeti harcaiban az egész proletáriátus közös, a nemzetiségtől független érdekeit hangsúlyozzák és érvényesítik, másrészt abban, hogy a proletáriátus és a burzsoázia között folyó harc különböző fejlődési fokain mindig az összmozgalom érdekeit képviselik.

A kommunisták tehát a gyakorlatban minden ország munkáspártjainak leghatározottabb, szüntelen továbbhaladásra ösztökélő részét alkotják, az elmélet terén a proletáriátus többi tömegével szemben az az előnyük, hogy világosan látják a proletár mozgalom feltételeit, menetét és általános eredményeit."¹ (OK/b/P X. kongresszusa határozata 1921)

"A Kommunista Kiáltvány" megjelenése óta eltelt csaknem 150 esztendő történelmi tanulságai egyértelműen bizonyítják, hogy csak azok a kommunista- és munkáspártok életképesek, amelyek következetesen internacionalisták és amelyek a forradalmi gyakorlat alapján a marxista elméletet is önállóan gazdagítják a saját és a nemzetközi forradalmi munkásmozgalom tapasztalatai alapján. Az internacionalizmus követelményéről lemondó pártokban a politikai tevékenység hatékonysága folyamatosan csökken és ezzel együtt az elméleti színvonal süllyed. Mindez kedvező talajt jelent a szubjektívizmus és a lélektelen formalizmus térhódításához. A kommunista párt azonban élő szervezet, amely a feladatokat a szüntelenül változó történelmi feltételek, körülmények között valósítja meg. Ez azt jelenti, hogy a pártok előtt álló feladatok teljesítését meghatározó feltételek - az erőviszonyok, a célok és a rendelkezésre álló eszközök -- alapján lehet meghatározni a politikai harcban alkalmazandó módszereket és munkásmódot. Ezeket, ha nem akarjuk magunkat eleve kudarcra kárhóztatni, nem tekinthetjük bármikor alkalmazható sablonoknak, téren és időn kívülállóknak.

Lenin a bolsevik párt X. kongresszusán tudományos pontossággal fogalmazta meg a marxizmus álláspontját a párt szervezeti kérdéseiről. Ez így szól: "A forradalmi marxizmus pártja merőben helytelennek tartja egy ab-

szolut helyes, a forradalmi folyamat minden szakaszának megfelelő párt-szervezeti forma, úgyszintén ilyen munkamódszerek keresését. Ellenkezőleg a szervezeti formát és munkamódszereket teljes mértékben az adott történelmi helyzet sajátosságai és az ebből adódó feladatok határozzák meg... bármilyen szervezeti forma és az annak megfelelő munkamódszerek a forradalmi fejlődés objektív feltételeinek megváltozásával a pártszervezet fejlődési formáiból e fejlődés béklyóivá válhatnak."² (Lenin 1920.)

A nemzetközi munkásmozgalom és a szocialista országok történelmi tapasztalatai bizonyítják, hogy a marxista-leninista elmélet és politika között szoros összefüggés, sőt bizonyos értelemben egybeesés érvényesül. Ez érthető is, hiszen a párt programját, stratégiáját, taktikáját a kommunista és munkáspártok a marxista-leninista elmélet alapján dolgozzák ki. A párt rendszerint a konkrét társadalomtudományi kutatások felhasználásával alapozza meg a politikai döntéseket. A kommunista pártok az elmélet és a politika összhangjának érvényesítésénél figyelembe veszik, hogy ez a harmónia nem valamiféle statikus adottság, nem automatikus és nem spontán jellegű, hanem magasfokú politikai felelősséget, elméleti tudatosságot, szervezettséget és fegyelmezettséget követelő feladat. Ez azonban távolról sem jelenti, hogy elmosódik a politika és az elmélet, illetve a politika és a társadalomtudományok közti határ. A kommunista pártok tudatában vannak annak, hogy más a politika és más a társadalomtudományok funkciója a társadalmi életben. A politika és a tudomány egymást nem helyettesíthetik, nem pótolhatják, de ugyanakkor egymás számára nélkülözhetetlenek. Ha pedig egymáshoz való viszonyuk eltorzul, akkor beláthatatlan károk, kudaracok keletkeznek az elmélet és a politika számára egyaránt. Az elmélet és a politika egymáshoz való viszonya szempontjából a legfontosabb a kölcsönös feltételezettségük, harmonikus egységük. Mi az, amit itt különösen figyelembe kell venni? Először is azt, hogy az elmélet tartalmát és formáját tekintve univerzális nemzetközi jelleggel rendelkezik. Az egyetemes jelleggel bíró elmélet sajátosságai a politikai megismeréssel szemben az, hogy mélyebben, sokoldalúbban a múlt, a jelen, a jövő dimenzióit egyaránt feltárva tükrözi vissza a társadalmi valóságot és képes a saját, valamint a nemzetközi társadalmi tapasztalatok elfogulatlan, tudományos-kritikai vizsgálatára és új ismereteket ad a változó társadalmi valóságról. Az elmúlt évtizedek tapasztalatai, a progresszív és reg-

resszív tendenciák egyaránt bizonyítják, hogy a marxista-leninista elmélet nemzetközi jellegének elismerése és megfelelő alkalmazása, a munkáosztály nemzeti és nemzetközi érdekei megvalósításának alapvető eszmei feltétele. A marxista-leninista elmélet a kommunista pártok megteremtésének alapvető feltételét jelentette és jelenti korunkban is. Marx, Engels, Lenin számos alkalommal fejtették ki, hogy a tudományos szocializmus elvei egyetemesek, azonosak a nemzetközi munkásmozgalomban, amelyet szükségképpen minden egyes ország konkrét viszonyaira alkalmazni kell. Ez pedig függ az egyes országok gazdasági életétől, politikai helyzetétől, ideológiai állapotától, kulturális fejlettségétől stb.

A marxizmus-leninizmus számára nyilvánvaló igazság az, hogy minden egyes országot más országokkal összevetve egy adott történelmi időszakban megismételhetetlen, egyedi sajátosságok jellemeznek. Ezeknek sokoldalú figyelembevételre a valóban hozzáértő elméleti tevékenységnek és a valóban tudományos igényű politika kidolgozásának nélkülözhetetlen feltétele. Az elmélet megítélése tekintetében nagyon fontos az elmélet nemzetközi jellege és a nemzeti méretekben való -- alkotó alkalmazásának -- viszonyának helyes értelmezése. A marxista-leninista elmélet nemzetközi jellege semmiképpen sem jelenti annak mechanikus alkalmazását -- egy adott országban -- a program, a politika, a stratégia és a taktika kidolgozásában. Az elmélet alkalmazása egy adott ország társadalmi valóságának mély feltárását igényli. Ennek során az adott országban működő kommunista párt feladata, hogy az elméletet az általa ismert megismételhetetlen sajátosságokkal bíró konkrét történelmi feltételek között alkalmazza hozzáértően. Ebben az értelemben nem feledkezhetünk meg arról, hogy a politika a társadalmi részletek ismeretének tekintetében mindig gazdagabb, elevenebb, sokrétűbb és sokszínűbb a legnagyobb elméletnél is. Ennek az az oka, hogy a politika az elméletnél sokkal közelebb van a gyakorlathoz. A politika a néptömegek érdekeinek és ügyeinek koncentrált kifejezése. A politikában fejeződik ki életük értelme. Mindebből az is következik, hogy a politika közvetlenül tartalmazza milliók gyakorlati tapasztalatait. A politikát közvetlenül maguk a néptömegek alakítják, formálják és határozzák meg. Ebben az értelemben a tömegek döntő tényezők a politika területén és gazdagítják -- nem kis mértékben a politika közvetítésével -- a marxista-leninista elméletet is. A marxista-leninista elmélet elsajátításának és

fejlesztésének alapján született meg a lenini párt, amelyre a marxista-leninista elmélethez való feltétel hűség, a munkásosztállyal és a dolgozó tömegekkel való szoros szövetség a jellemző. Ennek a pártnak a vezetésével sikerült elérni, hogy megnyerje a munkásosztályt és annak szövetségeseit a forradalmi elmélet és a következetes marxista-leninista párt számára. A marxi-lenini elmélet és politika 1917-es októberi forradalommal legyőzhetetlen anyagi erővé is vált, amely először változtatta meg gyökeresen egy ország keretein belül a társadalmi rendszert, később pedig ki lépve egy ország keretei közül világrendszerre válva a szocializmus döntő mértékben meghatározza a világtörténelmi fejlődés további menetét. A szocialista országok kommunista pártjai tevékenységét az adott országban történelmileg kialakult sajátosságok számottevő mértékben határozzák meg. Ez érthető is, hiszen az adott kommunista párt mindenekeelőtt a saját országában teljesíti forradalmi küldetését, hazájában teszi a legtöbbet a nemzetközi munkásosztály, a társadalmi haladás ügyéért. De bármennyire is sajátosak az egyes kommunista pártok feltételei az adott országokban, mégis tartalmazzák az általános tanulságokat, törvényszerűségeket és mozzanatokat is. A forradalmi elmélet és politika alkalmazásának konkrét tapasztalatai az egész nemzetközi munkásosztályt, tehát minden egyes kommunista pártot gazdagítanak.

A mi számunkra az elmélet és a politika fejlődése szempontjából különösképpen fontosak azok az időszakok, amikor viszonylag rövid történelmi szakaszban sikerült a hatalmat kivívni és megszilárdítani a proletáriátus számára. Itt nemcsak az egyes, a sajátos vonások empirikus megragadása a fontos, hanem azoknak az alapvető törvényszerűségnek a figyelembevétele is, amelyek a mozgalom egésze számára az általános törvényszerűségeket jelenti. Az Egyes nélkül az Általános nincs, nem lehetséges. Az elmélet és a politika fejlődése szempontjából fordulóponthoz jelentett a Nagy Októberi Szocialista forradalom győzelme. A fordulat azt jelentette, hogy a szocializmus elméletből gyakorlatba csapott át. Mindenki számára világossá vált, hogy Marx, Engels, Lenin elmélete alapján a szocialista társadalmat tudományos elvek, módszerek alkalmazásával fel lehet építeni. Lenin "A "baloldaliság" a kommunizmus gyermekbetegsége" című művében a bolsevizmus 1917-1920 közötti rendkívüli nehéz feltételek mellett elért politikai, közigazgatási, katonai sikerekhez szükséges központosítás és

vasfegyelem megteremtését a következőkkel magyarázza: "Egyrészt, a bolsevizmus 1903-ban a marxista elmélet sziklaszilárd alapján keletkezett. Ennek -- és csakis ennek -- a forradalmi elméletnek a helyességét viszont nemcsak az egész XIX. század nemzetközi tapasztalatai, hanem különösen a forradalmi eszme tévelygései és ingadozásainak, tévedéseinek és csalódásainak az árán Oroszországban szerzett tapasztalatok is bebizonyították. Vagy fél évszázadon át, körülbelül a múlt század negyvenes éveitől a kilencvenes évekig, a haladó gondolkodás Oroszországban, a példátlanul barbár és reakciós cárizmus igája alatt, sóvárogva kutatta a helyes forradalmi elméletet és csodálatos buzgalommal és alaposággal kísérte figyelemmel Európa és Amerika minden "legújabb" vívmányát. Ezen a téren a marxizmust, mint az egyedül helyes forradalmi elméletet Oroszország valóban kikínlódta magának fél évszázados hallatlan kínszenvedés és áldozatok, példátlan hősiesség, hihetetlen energia és önfeláldozó kutatás, tanulás, gyakorlati kipróbálás, csalódások, ellenőrzés, Európa tapasztalatainak a mienkkel való összehasonlítása árán.

... Másrészt, a bolsevizmus mögött; amely ezen a gránitszilárd elméleti alapon keletkezett olyan 15 éves (1903-1917) gyakorlati történelem van, amelynek a tapasztalatok bőségét tekintve az egész világon nincs párja."³ (Lenin 1920.)

A leninizmus és a kommunista pártok térhódítása, a 95 országban működő lenini pártok története bizonyítja, hogy eltérő történelmi-gazdasági-politikai-idológiai és kulturális feltételek között, kemény küzdelem árán el lehetett és el is kell sajátítani a marxista-leninista elméletet, amelynek gazdagításáért, fejlesztéséért, a politikában való alkalmazásáért a kommunista pártok külön-külön is és közösen is felelősek. A marxizmus-leninizmus elméletének megőrzése, alkalmazása, fejlesztése és a politika kidolgozása, gyakorlati megvalósítása, a pártmunka egészének két egymással összefüggő területe és oldala. Ezek természetesen viszonylagos önállósággal rendelkeznek. Az elmélet és a politika egymáshoz való viszonyában a viszonylagos önállóság figyelembevétele számos torzulástól vagy hibától óvhat meg. Több ország tapasztalatából tudjuk, hogy az elmélet abszolutizálása a politika rovására torzuláshoz vezet. Ennek kapcsán csupán arra utalunk, hogy a nagy történelmi fordulatok időszakában a politikai gyakorlat és az elmélet nem halad feltétlenül párhuzamosan. Más

és más a ritmusa az elméletnek és a politikának. Tehát egyes időszakokban az egyenlőtlen fejlődés érvényesül. A kérdés az, hogy olyan esetekben, amikor világtörténelmi sorsfordulókra kerül sor, amikor az események jellegében, menetében az osztályerőviszonyokban, a gazdasági, a politikai rendszerben, a szellemi életben döntő fordulatra kerül sor, vajon tehetetlenül kell várakozni addig, amíg sor kerül a sokoldalú, a mélyreható, a részleteket is alaposan feltáró kutatási eredményekre? Nyilvánvalóan nem lehet addig várakozni. A késlekedés, a döntő pillanat elmulasztása vereséghez vezet. Tehát az adott feltételek között a politika szférájában kell értékelni és dönteni a párt, a munkásosztály feladatairól és tennivalóiról. Ez természetesen nem jelenti az elmélet, a társadalomtudományi következtetések teljes hiányát. Csupán arról van szó, hogy egy meghatározott történelmi helyzetben a politika szférájában különös módon érvényesül az elmélet funkciója. A kommunista pártot éppen az jellemzi, hogy a legváratlanabb, a legbonyolultabb helyzetben is képes az elméletet alkotóan alkalmazni és gazdagítani. Az elmélet egyik legfontosabb feladata, hogy megbízható kiindulópontot adjon a társadalmi, politikai folyamatok, események előrelátásához, a tevékenység feltételeinek megértéséhez, a célok, a módszerek és az eszközök kiválasztásához. Az elméletnek része az előrelátás, de ez csupán vázlatos, a fő tendenciákat, az események menetének általános vonásait képes megragadni. A konkrét, a váratlan események tendenciáinak figyelembevétele alapvetően a politika szférájába tartozik. Ennek az alapján joggal mondhatjuk, hogy az elmélet csupán vezérfonalat ad a politika számára, de semmiképpen sem vállalja magára a konkrét politikai döntés, végrehajtás felelősségét. Ez is azt mutatja, hogy az elméletet, az elméleti kutatást nem szabad összekeverni a politikai tevékenységgel. A marxizmus-leninizmus képviselői szüntelen harcot folytatnak minden olyan vulgarizáló, gépies jellegű törekvés ellen, amelyek az elméletet iránytűből, a cselekvés vezérfonalából politikai receptté, dogmákká, frázisokká kívánják degradálni.

A marxizmus-leninizmus, amely feldolgozta, általánosította a nemzetközi munkásosztály történelmi tapasztalatait, amely a múlttól és a jelenről hű ismereteket nyújt, feltárja a változó társadalmi valóság törvényszerű összefüggéseit, fejlődési és strukturális törvényeit. Így lehetővé válik a megvalósítandó célok pontos megjelölése és az ezekhez szükséges

eszközök és módszerek kiválasztása. A marxizmus-leninizmus elmélete mindenekelőtt a nemzetközi munkásosztály tapasztalatainak általánosítása, amely a legváltozatosabb, a legváratlanabb helyzetekben is betölti az iránytű és a vezérfonal funkcióját. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy az elmélet birtokában valamiféle fatális automatizmus érvényesülne. Ugyanis távolról sem lehet minden bekövetkezendő folyamat összes tendenciáját, eseményeit, azok következményeit előre látni. A tapasztalat arról győz meg minket, hogy a váratlan eseményekben, tendenciákban a társadalmi osztályharcok története igen gazdag. Ez különösen így van korunkban, amikor a történelem ritmusa felgyorsult. Viszonylag egyre több olyan eseménnyel, tendenciával, kedvező vagy kedvezőtlen jelenséggel találjuk szembe magunkat, melyekre korábban nem számítottunk. Mivel az események, a tendenciák objektív jelleggel bírnak, reálisan számolnunk kell velük. A pártok vezető szerveik érettségét éppen az bizonyítja, hogy képesek az új helyzet, a megváltozott körülmények számbavételére és az új helyzetnek megfelelő politikai gyakorlat megvalósítására. A marxista elmélet és politika kölcsönös feltételezettségben egymást gazdagítva fejlődnek, léteznek. A párt politikájának megvalósítása az elmélet gazdagításának a forrása is. A politikában természetesen szem előtt kell tartani, hogy az elméletet nem szabad gépiesen alkalmazni, hiszen a politikai tevékenységben viszonylag gyorsan és számunkra váratlanul változnak meg a küzdelem feltételei és formái. Különösen így van ez a kiélezett történelmi korszakokban, amikor az objektív és a szubjektív tényezők negatív tendenciái egy országon vagy néhány országon belül ideiglenesen kedvezőtlenül megváltoztatják az erőviszonyokat. Ennek során egyik vagy másik szocialista országban a gazdasági, a politikai és az ideológiai életben működési zavarokra kerül sor. Ilyen körülmények között abnormális mértékben fokozódik a polgári eszmék térhódítása, a belső és a külső osztályellenség antikommunista politikai tevékenysége. Az ilyen körülmények kialakulása ellenforradalmi törekvések színterévé teheti az adott országot. Az adott országon belül a vezető párt és állami szerveket az eddigi tapasztalatok alapján rendszerint váratlanul érték az ellenforradalmi események, az ellenforradalmi helyzet kialakulása. Itt tehát éppen a váratlanságból adódóan a helyzet kialakulásáért való felelőssége miatt elméleti és politikai szempontból különösen nehéz helyzetben kell a marxista-leninista el-

méletet a politikai feladatok kidolgozásában alkalmazni. Itt olyan helyzetben kell az elméletet a politikai helyzet és feladatok feltárására alkalmazni és konkretizálni, amikor a közelmúlt, a jelen és a jövő eredményeiről kialakult információk töredékesek, hiányosak, bizonyos mértékig zavarosak is. A magyarországi, a csehszlovákiai és a lengyelországi ellenforradalmi törekvésekkel szemben vívott küzdelemben az egymástól térben és időben jelentősen eltérő országokban a pártot vezető politikusok és teoretikusok a marxista-leninista elméletet alkalmazva következetes, a gyakorlatba igazolt forradalmi politikát dolgoztak ki és valósították meg. Ennek során az ellenforradalom erőit felszámolták és a szocialista társadalom építését megszabadították a korábbi torzulásoktól és következtelenségektől. Az ellenforradalmi helyzetben a tényleges politikai harcokban tárulnak fel a társadalmi és a politikai események jellegzetességei, részletei. Ezeknek az alapján lehet a tapasztalatokat általánosítani. Lenin pártja tapasztalatait általánosítva joggal állapítja meg, hogy: "Olyan receptet vagy általános szabályt ... kidolgozni, amely minden esetre érvényes lenne, képtelenség. Az embernek a saját fejével kell gondolkodnia, hogy minden egyes esetben el tudja igazodni. A pártszervezetnek és azoknak a pártvezéreknek, akik e névre méltók, jelentőségük többek között éppen abban van, hogy az adott osztály valamennyi dolgozója tagja hasznos, szívós, változatos, sokoldalú munkája útján megszerezzék a bonyolult politikai kérdések gyors és helyes megoldásához szükséges ismereteket, szükséges tapasztalatokat, kifejlesszék az ismereteken és tapasztalatokon kívül a szükséges politikai érzéket."⁴ (Lenin 1920.)

A politikai ismeretek, tapasztalatok és a politikai érzék nem egymástól elszakított tulajdonságok, képességek, ezek szerves egységet alkotnak. Ebben azonban döntő szerepe van az elméleti felkészültségnek, a tudományos módszerek elsajátításának és az elméleti érzéknek. A tapasztalatok bizonyítják, hogy a politikai ügyek, feladatok gyors, helyes felismerése és hozzáértő megoldása csaknem lehetetlen tudományos elmélet, módszer nélkül. Ennek kapcsán fontos figyelembe venni, hogy az elmélet semmiképpen sem tekinthető kész tételek összességének, doktrinának, amelyet csupán el kell sajátítani és amelyet egy az egyben alkalmazni lehet. A marxizmus-leninizmus elmélete eleven, nyitott jellegű, fejlődő tanítás. Engels 1886-ban nyomatékosan hangsúlyozta: "A mi elméletünk nem dogma,

hanem egy fejlődési folyamat kifejtése és ez a folyamat egymásra következő szakaszokat foglalja magában."⁵ (Engels, 1887.) Magától értetődik, hogy az elméletet történelmi fejlődésének egységében, teljességében kell figyelembe venni, elsajátítani, hogy az elméleti tételek, kategóriák, módszerek tartalmi és formai szempontból egyaránt változnak. A marxizmus-leninizmus fejlődésében alapvető tendencia a munkásosztály történelmi feladatainak teljesítéséhez elméleti tételek és kategóriák kidolgozása. Lenin a pártnak a marxi tanításhoz való viszonyát így fogalmazta meg: "Marx elméletét egyáltalán nem tekinthetjük befejezett és érinthetetlen valaminek; ellenkezőleg, meggyőződésünk, hogy ez az elmélet csak alapköveit rakta le annak a tudománynak, amelyet a szocialistáknak minden irányban tovább kell fejleszteniük, ha nem akarnak elmaradni az élettől."⁶ (Lenin, 1889.)

A marxista elmélet szükségszerűen egymásra következő szakaszokat foglal magában. Ez természetesen vonatkozik a XIX. századi marxizmus és a leninizmus viszonyára is. A leninizmus a marxizmus alapelveinek következetes védelmét, a változó társadalmi valóságra való alkalmazását, a tanítás elméletének és módszereinek, kategóriáinak sokoldalú fejlődését, gazdagítását jelenti az imperializmus, a szocialista forradalmak, a proletárdiktatúra, a szocializmus és a kommunizmus építésének időszakában. A leninizmus a marxizmus elméleti bázisán született és a nemzetközi munkásosztály forradalmi gyakorlatán alapuló kölcsönös feltételezettségben fejlődik. A mi korunkban hatékony marxista elmélet leninizmus nélkül képzelenség. A marxizmus-leninizmus történelmi és logikai szempontból egyaránt szerves egységet alkot, melynek szétválasztása egyet jelent a munkásosztálynak a tudományos elmélettől való megfosztásával. Nem véletlen az, hogy a burzsoá ideológusok a kommunizmus ellen folytatott harcukban fokozódó mértékben igyekeznek szembeállítani a marxizmust és a leninizmust. E törekvések fő célja az, hogy megrendítsék a munkásosztálynak a bizalmát a marxizmus-leninizmus iránt és így lefegyverezzék ideológiai-lag, elméletileg a kommunista pártokat. A marxizmus-leninizmus egysége megbontására irányuló antikommunista támadások különösen károsak olyan időszakban, amikor egyes testvérpártokban ideológiai ingadozások tapasztalhatók, melyben megnyilvánul Marx és Lenin eszméinek egymással való szembeállítására vagy egymástól való elszakításának tendenciája.

A marxizmus következetes teoretikusai szembeállítására irányuló törekvés több, mint egy évszázados múltra tekint vissza. Tendenciaként már a XIX. század vége felé megfigyelhető volt a polgári ideológusok, az oportunisták, a szektások részéről az a törekvés, hogy szembeállítsák egymással Marx és Engels tanítását, továbbá egyes műveit, filozófiai, közgazdasági nézeteit. Ebből a szempontból a marxizmusnak a leninizmussal való szembeállítása csupán az egységes marxista tanítás bomlasztásának sajátos változata. Ezzel a törekvéssel számot vetett Lenin is, aki az álláspontját így fogalmazta meg. "Mi teljesen Marx elméletének talaján állunk; ez az elmélet változtatta először a szocializmust tudománnyá, ez vetette meg ennek a tudománynak szilárd alapját és jelölte ki azt az utat, melyen haladnunk kell, hogy tovább fejlesszük és minden részletében kidolgozzuk ezt a tudományt. ... Marx elmélete tisztázta a forradalmi szocialista párt igazi feladatát: ez nem a társadalom átformálására irányuló tervek kiagyalásában áll, nem prédikálásban a tőkésnek és székértelőknek, hogy javítsanak a munkások helyzetén, nem összeesküvések szövegében, hanem abban, hogy megszervezze a proletáriátus osztályharcát és vezesse ezt a harcot, amelynek végső célja a politikai hatalom meghódítása a proletáriátus által és a szocialista társadalom megszervezése." ⁷
(Lenin 1889.)

Az elmélet a gyakorlattal való kölcsönös feltételezettségében való gazdagítása a kommunista mozgalom egészének is és az egyes kommunista pártoknak külön-külön is internacionalista feladata. Ez nélkülözhetetlen feltétel a munkáosztály tudományos politikájának megalapozásához. Az elmélet és gyakorlat dialektikájának feltárása hozzásegít ahhoz, hogy pontosabban értsük meg a különböző társadalmi-történelmi feltételek között tevékenykedő kommunista pártok helyzetét, küzdelmeiknek tartalmát, ami lehetővé teszi a félreértések, az illúziók és az előítéletek leküzdését. Korunkban különösképpen fontos annak tudatosítása, hogy a tudományos szocializmus keletkezését, fejlődését, funkcióját illetően nemzetközi jelleghű. Ezt minden országban sajátos feltételekre, történelmi helyzetekre kell alkalmazni. Az elmélet alkalmazása nem csupán szubjektív tényezők miatt, hanem az objektív helyzetből, feltételekből adódóan is szigorúan megköveteli az adott országok nemzeti feltételeinek, sajátosságainak számbavételét a különböző osztályok, rétegek helyzetét és szerepét, har-

cát és szövetségét, a gazdasági, a politikai rendszer sajátosságait stb. Mindezekén túl számolni kell a mindenkori nemzetközi feltételek alakulásával is. A marxista-leninista elmélet és politika egymáshoz való viszonyában döntő az, hogy az előbbi általános, egyetemes, internacionalista jellegű, tartalmában és formájában egyaránt -- ebben az értelemben a szaktudományokhoz hasonló egyetemes és objektív jelleggel rendelkezik. A politika ettől eltérően a munkásosztály érdekeit mindenekelőtt adott országon belül nemzeti keretek között valósítja meg. Hiszen a politika a munkásosztály számára a hatalom megszerzéséért, majd a hatalom megtartásáért a szocialista és a kommunista társadalom megteremtéséért folytatott küzdelmet jelenti. Akkor, amikor hangsúlyozzuk, hogy a politika szorosan kapcsolódik az adott országhoz, ez távolról sem jelenti annak figyelmen kívül hagyását, hogy itt is összefonódik a munkásosztály nemzeti és nemzetközi érdeke. Marx "A gothai program kritikája" című munkájában alapvető tényként állapítja meg, hogy "Egészen magától értetődik, hogy a munkásosztálynak, hogy egyáltalán harcolhasson, otthon kell osztályként megszerveződnie és hogy harcának a belföldi és a közvetlen színtere. Ennyiben osztályharca nem tartalmában, hanem mint a "Kommunista Kiáltvány" mondja, > formájában < nemzeti."⁸ (Marx 1875.)

Megfigyelhető, hogy az elmélet esetében a tartalom egyértelműen egyetemes, nemzetközi, nemzetek feletti jelleggel bír. A politika esetében viszont a forma -- mindenekelőtt nemzeti sajátossággal rendelkezik. Ezt nem szabad elhanyagolni, hanem mindig is gondosan figyelembe kell venni az elmélet és a politika kölcsönös viszonyában. Itt természetesen óvakodnunk kell a = forma = abszolutizálásától, mert ez az osztályharc, a munkásosztály egyetemes érdekeinek tagadásához vezethet el. Marx az előbb említett munkájában óva intette a német munkáspártot attól, hogy programjában elmossa a nemzeti forma érvényesülése miatt az osztályharc, a politika nemzetközi jellegét, tartalmát. Marx rámutatott arra, hogy "... a = mai nemzeti állam kerete =, például a német birodalomé maga is gazdaságilag a világpiacon = keretén belül = van. Bármely kereskedő tudja, hogy a német kereskedelem egyúttal külkereskedelem, és Bismarck úr nagysága éppen a maga fajtájú nemzetközi politikában áll."⁹ (Marx 1875.) Marx tehát megállapítja, hogy még a burzsoázis -- junker Bismarck is az osztály érdekei szempontjából meghaladja a nemzeti kereteket. A marxizmus állás-

pontja lényegében az, hogy a nemzeti politika semmiképpen sem független a nemzetközi politikától. Ez márcsak azért is így van, mert a nemzeti politika csakis a nemzetközi politika rendszerében létezik és érvényesül. Ennek tagadása hibás döntésekhez, nacionalista tendenciák felerősödéséhez vezet. A kommunista és munkáspártok küzdelmei azt tanúsítják, hogy a vezető szerep betöltéséhez nemcsak a nemzeti, hanem az ettől elválaszthatatlan nemzetközi érdeket is meg kell valósítani.

A munkásosztály társadalmi missziójának betöltéséhez alapvető feltétel az, hogy tudományos elmélettel rendelkezik. Ezt a nemzetközi tapasztalatok alapján a kommunista pártok továbbfejlesztik és amelyet hozzáértően alkalmaznak politikájuk kidolgozásában, vezető és irányító tevékenységükben. E pártok egyszersmind gondoskodnak az elmélet tisztaságának védelméről, életképességének megőrzéséről, valamint arról, hogy a marxizmus-leninizmust alkotóan alkalmazva, fejlesztve a munkásosztályt, a többi dolgozó osztályt felszabadítsák a polgári, kispolgári ideológia befolyása alól. Ennek során a kommunista pártok figyelmének középpontjában az elmélet és a gyakorlat egysége követelményének a megvalósítása áll. E nélkül ugyanis nem lehet sem kifejezni, mégkevésbé pedig megvalósítani a munkásosztály érdekeit. A marxizmus-leninizmus olyan elmélet, amely nem csupán szemléli a valóságot, hanem annak gyakorlati megváltoztatására, átalakítására törekszik. A szocialista társadalomban az elméletnek a szerepe fokozódik, a korábbihoz képest. Ez érthető is, mert itt egy olyan társadalom létrejöttéről van szó, amely eszmetörténeti szempontból a tudományos elmélet gyakorlati, tudatos, szervezett megvalósítását jelenti a kommunista pártok vezetésével a néptömegek által. A marxizmus megjelenése, fejlődése világtörténelmi mértékben nézve viszonylag rövid -- mintegy másfél évszázadot ölel fel --, amely azonban társadalmi intenzitását, belső feszültségét tekintve páratlan. Ilyen rövid idő alatt egyetlen eszme sem volt képes -- a marxizmushoz hasonlóan -- hatást gyakorolni a társadalmi élet alapvető szféráira. Azt lehet mondani, hogy a nemzetközi munkásosztály a szó szoros értelmében kikínlódta magának a marxizmus-leninizmust, amely minden országban legyőzhetetlen eszmei erőt jelent a társadalmi haladás érdekében. A nemzetközi munkásosztály különböző osztályai egymáshoz többé-kevésbé hasonló, vagy pedig nagyon is eltérő társadalmi-történelmi feltételek között keresték, kutatták a forradalmi elmé-

letet. Igyekeztek saját, valamint a nemzetközi elméleti és gyakorlati eredményeket feldolgozni, forradalmi tevékenységük vezérfonalává tenni. Az elmélet és a gyakorlat viszonya a forradalmi munkásmozgalom történeti tapasztalatai szerint nem statikus jellegű, hanem szüntelenül változó, dinamikus folyamat. Az elmélet és a gyakorlat összhangjának érvényesítése a kommunista pártok alapvető feladata, mert ennek megvalósításától függ a párt, a munkásosztály eszmei-politikai fejlettsége, helyzete, állapota. Különösen így van ez a szocialista országok életében, ahol a párt vezető szerepe döntő mértékben az elmélet és a gyakorlat rendszeresen megújuló harmonikus egységétől függ. A marxizmus-leninizmushoz való hűség a szocialista országokban elválaszthatatlan a társadalmi folyamatok hű visszatükrözésétől, a fejlődés alapvető csíraformáinak felismerésétől, az elmélet szisztematikus továbbfejlesztésétől. E feladat teljesítésében túrhetetlen a kapkodás, de ugyanakkor súlyos árat kell fizetni a felesleges késlekedésért is. Az elmélet továbbfejlesztéséről való lemondás óhatatlanul szakadást idéz elő az elmélet és a gyakorlat, a párt és a néptömegek, valamint a nemzetközi kommunista mozgalom osztagai között. Ezért tehát korunkban az egyik legfőbb internacionalista feladat a marxista-leninista elmélet továbbfejlesztése.

A szocialista világrendszer kialakulása és megszilárdulása a marxista-leninista elmélet és politika nagy győzelme. A szocialista országok bizonyítják, hogy eltérő nemzeti sajátosságokkal, történelmi tradíciókkal eredményesen, hatékonyan lehet építeni a szocializmust. Egymástól nagyon is eltérő feltételek között százmilliók tetteiben realizálódik a marxizmus-leninizmus. Ennek az elméletnek a továbbfejlesztését rendszerint a kommunista pártok kongresszusai, központi bizottsági ülései végzik el. Így történik ez hazánkban is.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Marx-Engels (1848): A Kommunista Párt Kiáltványa.

Marx-Engels Művei, 4. kötet.

Az OK/b/P X. kongresszusa határozata. (1921) Az SZKP határozatai.

Szakra Kiadó, 1954.

Engels levele (1887) Florence Kelly-Wischnewetzkihez.

Marx és Engels Válogatott Művei, 3. kötet.

Lenin (1889): A "baloldaliság", a kommunizmus gyermekbetegsége.

Lenin Összes Művei, 41. kötet.

Lenin (1889): Programunk.

Lenin Összes Művei, 4. kötet. 171-172. és 170-171. old.

Marx (1875): A gothai program kritikája.

Marx és Engels Művei, 19. kötet. 21. old.